№ 100 ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍԻ № 100

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 5 և 7 ամսվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թերթը [illegible] գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ ԳԱԼԻԷԱ „ԿՕՄԷՏԱ" ԸՆԿ.

25 հատը—15 կոպ., 10 հատը—6 կոպ.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ:

(Ե. ու.) 986. 0—39

ՄՇԱԿ

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՏԱՐԿԱՑ ՎԵՐՋԸ 7 ՐՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իրամանիր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամակատարողամ, հին ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. շուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿՐ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել 1 երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետական)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Գովփոխից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապես ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Վիեննայում՝ Большая 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կնունեան բաժանորդավճար 10 բուբլին, ծրիւարար կը առանան հետեւեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կիներ», 2) «Մշակի» բառասնամեակ:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Նուարդ, Մկրտիչ և Արուսեակ Տէր-Կարապետեանցները խորին վշտով և կսկիծով յայտնում են ազգականներին և բարեկամներին՝ առաջինը իր սիրելի մանուկ, երկրորդը՝ իր հարազատ և անմոռանալի եղբօր և երրորդը՝ իր թանգագին տպագր

Յակոբ Ղազարեան ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑԻ

վաղահաս և անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 9-ին, առ. ժամը 11-ին: Ամփոփը կը կատարվի շաբաթ, երեկոյեան ժամը 7-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին իր բնակարանից (Ելիզաւետինսկայա փող. № 37) դէպի Թանգոյեան եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատունը:

1 1

„ՄՇԱԿԻ" արտասահմանեան բաժանորդներին

Խմբագրութեան կողմից խոստացված պրէմիաները արտասահմանեան ՏԱՐԵԿԱՆ բաժանորդներին ուղարկելու համար պօստը ճանապարհածախք է պահանջում 42 ԿՈՊ., մինչդեռ Ռուսաստանի բաժանորդներին պրէմիաներն ուղարկվում են առանց որևէ ծախք վճարելու:

Այդ իսկ պատճառով խմբագրութիւնը խնդրում է արտասահմանեան բաժանորդներից նրանց, որոնք յարմարութիւն ունեն ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ կերպով (յանձնարարված որևէ բարեկամի կամ ծանօթի միջոցով) ստանալու պրէմիաները խմբագրութեան գրասենեակից—բարեհաճեն ստանալ, իսկ նրանք, որոնք այդ յարմարութիւնը չունեն, ուղարկեն վերոյիշեալ պօստային ծախքը:

ԱՅՍՕՐ, ուրբաթ, մայիսի 10-ին, ց. ժ. 3-ին, Վէրայի «ՖԱՆՏԱԶԻԱ» այգում

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՁԱՇԿԵՐՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ ՅՕԲԵԼԵԱՐ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ

Կը նուագէ սազանդար ՌՈՒԲԱՏԻ խումբը

ՎՃԱՐԸ 4 ՐՈՒԲԼԻ

Ցանկացողները այսօր, մինչև ցերեկվայ ժամը 12-ը պէտք է վերցնեն ճաշկերոյթին մասնակցելու տոմս ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՄԱԼՕՆԻՑ:

առ. 1 1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Այսօր, ուրբաթ, մայիսի 10-ին

ՍԻՆԷՄԱՏՕԳՐԱՖ

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8½-ին:

Հիւրերը՝ ըստ յանձնարարութեան՝ վճարում են—տղամարդիկ 50-ական կոպէկ, կնայք և ուսանողները 25-ական կոպ.:

առ. 371. 1—1

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՒՈՏԻ և սրտի: Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՈՆՆԵՐՈՎ, ԲԱԴԻՒ պրէպարատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԵՎՄՈԾՈՐԱԿՈՎ:

Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9-1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը:

Հիւանդներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար:

Սօլոլակի, Բէնրութեան փող. № 23 (անկիւն Դանովսկայա): Հեռախօս 7—92.

(ա.օ.) առ. 92. 100—68

ԿՐԿՆՎՈՒՄ Է 1878-Ի ԴԷՊՔԸ

II

Երէկվայ մեր յօդուածում խօսելով անգլօ-Թիւրքական նոր համաձայնութեան մասին, որ այնքան անակնկալ էր եւրոպական դիպլոմատիայի համար, մենք ասացինք, որ այդ համաձայնութիւնը առաջ կը բերի և անգլօ-գերմանական կամ անգլօ-գերմանօ-Թիւրքական համաձայնութիւն, որի զօրութեամբ Անգլիան և Գերմանիան պաշտպանելու են Թիւրքիայի տէրիրիտորիալ ամբողջութիւնը և բաժանել են Փոքր Ասիայի վրա ազդեցութեան շրջանը իրար մէջ, այն է՝ հիւսիսային մասը պատկանելու է Գերմանիային, իսկ հարաւային մասը՝ Անգլիային: Գերմանիան իր ազդեցութիւնը պէտք է բաժանէ Ռուսաստանի հետ, իսկ Անգլիան՝ Ֆրանսիայի հետ: Կամ ուրիշ խօսքերով՝ Ռուսաստանը, որ ամենամեծ շահեր ունի Փոքր Ասիայի հիւսիսում (Հայաստանում), և Ֆրանսիան, որ ամենամեծ շահեր ունի հարաւում (Սիրիայում), ստիպված պէտք է լինեն մի կերպ համաձայնութեան գալ Գերմանիայի և Անգլիայի հետ և նրանց հետ բաժանել իրանց շահերը:

Ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ անգլօ-Թիւրքական համաձայնութիւնը սառտիկ հարուած պէտք է հասցնէր Գերմանիային, որովհետև այդ համաձայնութիւնը փակում է Բաղդադի երկաթուղու — գերմանական ձեռնարկութիւն—ելքը դէպի Պարսից ծոցը, իսկ այդ պարագայում նա կորցնում է իր համաշխարհային տրանզիտեան ճանապարհի նշանակութիւնը և ստանում է տեղական գծի նշանակութիւն. ուստի Գերմանիան կամայ ակամայ ստիպված էր մի կերպ կօմպրոմիս սարքել Անգլիայի հետ և մեղմացնել հարուածի սաստկութիւնը և, յամենայն դէպս, մի կերպ մատակից դառնալ Անգլիայի ձեռք բերած արտօնութիւններին: Եւ նա կարողացաւ հասնել իր նպատակին ու կնքել մի համաձայնութիւն, որի զօրութեամբ Փոքր Ասիան և Մեզոպոտամիան ընկնում են իր ազդեցութեան ներքոյ:

Հետեւաբար այժմ անգլօ-գերմանօ-Թիւրքական համաձայնութիւնը ուղղված է միայն ֆրանսո-ռուսական համաձայնութեան կամ Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի դէմ: Սակայն Ֆրանսիան, զգալով վտանգը, անմարդեց իր համար կօմպենսացիա, փոխարինութիւն պահանջեց. ստրմհեղեն հեռագիրներս գիտենք, որ Ֆրանսիական դիպլոմատիան մի շարք պահանջներ արեց Թիւրքիայից իր սեփական շահերը Փոքր Ասիայում պաշտպանելու համար, այն է՝ նա պահանջում է տալ իրան Սամսոն-Սըվազ-Դիարբէքիր և Դիարբէքիր-Տրապիզոն երկաթուղային գծերի կառուցման, ինչպէս և Սև ծովի Ինէբոլուի և Էրէկլիի նաւահանգիստների կառուցման կօնցեսիաները, ապա Սիրիայում Տրիպոլիսի և Եաֆֆայի նաւահանգիստների կառուցման կօնցեսիաները և բացի դրանցից առանձին առանձնաշնորհութիւններ Փոքր Ասիայում գտնվող կաթոլիկ վանքերի, եկեղեցիների և բարեգործական հաստատութիւնների համար:

Ուրեմն միայն Ռուսաստանն է, որ ոչինչ ձեռք չէ բերում, այլ, ընդհակառակը, աշխատում են ոչնչացնել գերօրի հաւատարեցնել և այն ազդեցութիւնը, որ նա, իբրև սահմանակից երկիր, բնականաբար և պատմականօրէն ունի և պէտք է ունենայ Արևելեան Անատոլուի և գլխաւորապէս հայաբնակ նահանգների վրա:

Եւ մինչ եւրոպական մեծ պետութիւններից ամեն մէկը աշխատում է խլել կազմալուծեալ Թիւրքիայից գաղան կտորներ և այդողվում է այդ անդամահատութեան մէջ, միայն Ռուսաստանն է, որ մնում է անշահախնդիր և ոչ մի կտոր ձեռք չէ բերում: Եւ .....ն հոգեբանական է. թիւրքիայի բաժանման դէպքում, թէ իրապէս և թէ ազդեցութեան շրջանների ձեւով, Հայաստանը բաժին կընկնի Ռուսաստանին:

Արդ, իրերի այս նոր դրութեան և ստեղծված կօմբինացիաների ներկայութեամբ ինչ ելք և վիճակ պէտք է ունենայ հայոց հարցը, որ այժմ կանգնած է հանդէպ մի այնպիսի դրութեան, որ ստեղծվել էր 1878-ին, երբ Բերլինի և Կիպրոսի դաշնագիրները եկան տապալելու Սան-Ստեֆանօյի ծրագիրը, որը միայն կարող էր իրագործել բէֆորմները Հայաստանում:

Այդ մասին վաղը:

Հ. Ս—ԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

7 մայիսի

Կ. Պօլիս.—Տեղիս լրագիրները եռանդով խօսում են «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսէ»-ում տպված ֆէլդմարշալ ֆօն-դէր-Գոլց փաշայի յօդուածի մասին, որի մէջ մատնանշված է, թէ զինուորական ապահովութեան համար, ի նկատի ունենալով Սիրիայի սեպարատ շարժումը և Հայաստանում սպասվող անկարգութիւնների հնարաւորութիւնը, Թիւրքաց կառավարութիւնը իր գլխաւոր հոգսը պէտք է նաւատորմը ուժեղացնելու գործը դարձնէ:

—

Կ. Պօլսի հայութեան տրամադրութիւնը ճնշված է: Ամեն օր ժողովներ են տեղի ունենում հայոց պատրիարքարանում: Պատրիարք Արշարունին դարձեալ պնդում է իր հրաժարականի վրա, տեսնելով որ Բ. Դուռը Հայաստանում կատարվող դէպքերի դիմաց լոկ խոստումներով է կերակրում օդնութեան դիմողներին:

—

«Թանին» պաշտօնական օրգանը բացատրեալ է վերաբերում Թիւրքիայի ներքին գործերին միջամտելուն եւրոպացիների կողմից: Լրագիրը ասում է, որ Բ. Դուռը ընդունակ կը լինի՝ անկախ դրսի հսկողութիւնից՝ բարենորոգումներ մտցնել Անատոլիայում:

—

Ադանայում նորից անկարգութիւններ են ծագել: Կ. Պօլսից գնացքներով զօրքեր են ուղարկված այնտեղ:

—

Պետերբուրգում հեռագիր է ստացվել այն մասին, որ չեն հաստատվում այն լուրերը, թէ Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի դիպլոմատիական ներկայացուցիչները յիշատակագիր են ներկայացրել Բ. Դրանը հայ ազգաբնակութեան վրա յարձակումների սաստկանալու առիթով:

—

«Н. Вр.»-ն հաղորդում է, որ «Մ. ու Ա.» կօմիտէտը տեղեկացրել է հայկական շարժումը դեկավարողներին, որ հայերի ամենաանհանդարտ յեղափոխական քայլն իսկ առաջ կը բերէ անասելի բէպրէսալիաներ նրանց դէմ: Սակայն, չը նայած սպառնալիքներին, մօտիկ ապագայում սպասվում են ակտիվ գործողութիւններ հայերի կողմից: Իբր թէ պատրաստված կայ ռումբերի մեծ քանակութիւն:

ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅԳԻՑ

Էրզրում, 3 մայիսի

Նոր գարնան հետ հայկական մարտիրոսութեան նոր շրջանն էլ սկսվեց: Այլ ևս գարուն է, ձիւները հալվեցին, ճամբէքը բացվել են, և քիւրդն ու Թիւրքը հնարաւորութիւն ունեն ընկնել լեռ ու ձոր՝ թալանելու և սպանելու հայերին:

Մի շաբաթվայ ընթացքում ստացվել են մեզ 20ա հետեւեալ լուրերը:

◆ Մուսա և Կասըմ բէյերը (Մուշի դաշտ) ավ-աշկարա զինված յարձակում են կազմակերպում սեյմանցի աշիրէթի վրա:

◆ Աբրօ գիւղի շէյխ Զէննիդդինը զինված խմբով յարձակվել է հայերի վրա՝ մի հայ աղջիկ փախցնելու նպատակով: Փոքրը անցել է անպէտ: Արդեն են հայերին բողոքել: Հայերը մտածում են խմբովին հեռանալ գիւղից:

◆ Մալրան գիւղում Ֆալամազ աղան սպանել է Կոլիկեան Աստոյին:

◆ Զէրքէզները յարձակվել են Մուշի դաշտի Սուլուխ գիւղի վրա: Թալանված է 4 ձի:

◆ Աղբի (Սասուն) գիւղի վրա քիւրդերը զինված յարձակում են կատարել թալանելու նպատակով: Ձեն աջողվել է Վիրաւորվել է մի երիտասարդ հայ՝ Տիգրանը:

◆ Կարուլ գիւղի (Բուլանըկ) շէյխերը չափազանց նեղում են հայերին ուղենալով վերջնականապէս տիրել գրաւած հողերին: Բողոքները մնացել են անսկզբի: Հայերը մտադիր են խմբովին գաղթել:

◆ Ռուս-Թիւրքական սահմանագլխի վրա Մօսուն գիւղի միւդիր Մէհմէդ էֆ.-ին կառավարութեան պաշտօնապէս հաղորդել է, որ ինքը լուր ունի, թէ 450 հայ գիշատիչներ նեռս են խուժելու Կոլկասից, ուստի անհրաժեշտ է նկատում Թիւրքերին զէնքեր բաժանել, որ հարկ եղած դէպքում դիմադրեն:

◆ Մանրիկ գիւղի վրա (Մուշի դաշտ) զինված յարձակում է գործել Խալիլ-Բէյարբէյի որդի Ազիզ աղան:

◆ Թուրտուզ գիւղի (Մուշի դաշտ) մէջ քիւրդ Բաշօն տասնեակ ոտիկանների ներկայութեամբ սպանեց կառավարչական պաշտօնեայ Մօսրով Ազամալեանին, որը պաշտօն ունէր ցուցակագրելու ոչխարներին և չէր համաձայնվել Բաշօյի ոչխարները ցանկից դուրս թողնելու: Բաշօն խոյս է տուել լեռը:

◆ Դայիմա (Բասէն) գիւղում Քէօրօղլի Ֆայրկ և Խօջա Հիսէյնէդդին յարձակվում են հանքային ջրերում լողացող Խսկուհի, Մարիամ և Իզաբեր անուն հայ կանանց վրա և բռնադատում նրանց միասին լողանալ: Հայ կանայք հարար տալով հազիւ հազ դիւղ են հասնում: Գիւղացիք դիմել են նահանգապետին, բայց և ոչ մի պատիժ չարագործներին:

◆ Կարին-Բարերդ պետական խճուղու վրա դիմված աւազակներ թալանել են 2 հոգի:

◆ Բարերդում հայ ազգաբնակութիւնը վերջին շաբաթը անց է կացրել կոտրածի երկիւղով:

◆ Վերապահութեամբ հաղորդում եմ Վանի և Խնուսի ճանապարհների վրա որպէս թէ հայերի ձեռքով փոխադրված զէնքերի ձերբակալման լուրը:

◆ Ահա այս բոլոր դէպքերը միմիայն մի շաբաթվան լուրերն են: Դեռ ոչքանը մնում է անյայտ, անլսելի, դա հասկանալի է:

Գարնան հետ սկսվել է նաև գաղթականական հոսանքը: Օրական 30, 50, 100 արտասահմանեան անցագիր է տրվում:

Շուկայում ամեն օր ծախվում են գաղթողների անական կահկարասիքը:

Քուրմ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

Մուշ, 17 ապրիլ

«Քրիստոս յարեաւ» չէ մեզ համար. գարունը եկաւ, բայց ոչ մեզ համար. հաշտութիւն կը կնքուի բալկանեան պատերազմներուն հետ, սակայն այդ ալ մեզ համար չէ. հայ և հայկական խնդիրը ալ չկայ մեզի համար...

Բալկանեան պատերազմը Թիւրքին համար արմունկի ցաւ էր, շատ խիստ ազդեց, բայց դէթ այս կողմերու համար շատ շուտով ալ անցաւ... Թիւրքութիւնը հանգիստ ու անխռով իր գործին է. նոյն ասիական դանդաղութիւնը, նոյն լսիրը ու ամբարտաւան պոռոտախօսութիւնը և նոյն ներքին տարբերութիւնն ու հալածանքը քրիստոնեայ տարրին դէմ:

Տեղւոյս նոր կառավարիչ Իբրահիմ Էդհէմբէյը—մոլեռանդ իթթիհատական մը—ամեն կերպ կաշխատի, որ հայոց հողերը Թիւրք և չէրքէզ մուհաջիրներու ձեռքն անցնի... Անցեալները Բուլանըկի Օնջալուի հողերուն համար տեղւոյս առաջնորդ Ներսէս եպ. Խարախանեանի հետ խիստ վիճաբանութիւն մը ունեցաւ, որմէ յետոյ, չնայելով որ կառավարութեան վարչական ժողովոյ թէ հայ և թէ Թիւրք անդամներուն մեծագոյն մասը առաջնորդին կողմը կը բռնէ, թէ՝ «երէնքի վրայ հիմնուած՝ Օնջալու գիւղին գրաւուած հողերը իրենց հին տէրերուն պիտի վերադարձուին և փոխարէնը դրամական հատուցում պիտի ըլլայ մուհաջիրներուն, սակայն կառավարիչ բէյը իր իշխանութեանը վրայ յենած՝ վերջնական վճիռը կը յետաձգէ մեր զասական տօներուն, որ առեն օգտուելով առաջնորդին և հայ անդամներուն բացակայութենէն՝ այս էական դատը կը վճռէ ի նպաստ չէրքէզ գաղթականներուն: Կը լսենք, որ Խարախանեան եպ. հեռագրով բողոքեր է կառավարչին այդ արարքին դէմ: Բայց լսողն ով է: Զուկը գլխէն է հոսած արդէն...

Գարուն է, ընութիւնը սկսեր է զարթնիլ իր խոր քունէն և հայ գիւղացին իր նահապետական արօրի մանը ձեռք առած՝ սկսած է իր ազգէն եղեռնով Աստուծոյ արդար հողը պղծել և հացահատիկներ սերմանել իր ճակատու ապագայ պարէնի պատրաստութեան համար: Քիւրդն ու քիւրդութիւնն ալ Տարօնոյ ընութեան հետ ուժգնապէս արթնցեր են, իրենց դարաւոր աւարառութեան գործիք հրացանը ձեռքերնին առած՝ եկած են իրենց՝ առանց սերմանելու հունձքը ընելու խեղճ, անզէն հայ գիւղացիէն:

Այս անգամ ալ գործը սկսեր է Զըլխուրի

բալակցի քիւրդերէն։ Ասոնց այժմեան ա-շիրթթապետն է Խալիլ աղայի տղան՝ Աբ-դիւլ-Ազիզ։ Խալիլ աղան սպանուած է նախկին յեղափոխական՝ Սամսոյ հերոս Անդրանիկէն։ Այժմ անոր որդին՝ Աբդիւլ-Ազիզ կուզէ իր հօր վրէժը լուծել Մառնիկի թշուառ հայ գիւղացիներէն, որոնք անմեղ զոհ են այդ վրէժխնդրութեան։ Աբդիւլ-Ազիզ աղան զինեալ հրոսակախմբով մը մտած է Մառնիկ և գիւղապետը ծեծելով ու կարգ մը աւարառութիւններ ընելէն յետոյ, գիւղացիներուն մեծ մասը փախեր-ապաւիներ են զանազան գիւղեր։ Աբդիւլ-Ազիզ սպառնացեր է երկրորդ անգամ վերադառնալուն արիւնով լուծել իր հօր վրէժը... Գիւղացիները խնդրագիրներով դաղտնի դիմեր են տեղւոյս կառավարութեան և առաջնորդարանին։ Բայց ինչ կրնան ընել մին կամ միւսը, երբ քիւրդերը այժմ սանձարձակ են։

Մշեցի

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲՐԻԿՆԵՐ

Լուսաբանութիւն մը

Բ.

«Մշակի» նախայիշած թիւ 55—57 խմբագրականներուն մէջ ևս քանի մը ուղղելի կէտեր կան, որ կը յուսամ թէ պիտի նեռուի ինձ մատնանիշ ընել։

Թէ կառավարութեան մտադրութիւնները Լեռնային Կիլիկիոյ ամ մը հայութեան համար շատ բացորոշ են, տարակոյսէ վեր է։ Թէ Ուլնիոյ ապառաժուներուն մէջ ապաստան գտած կարիճ հայերը իր աչքերուն փուշ մըն են, արժանի ընջնջելու, ատոր ալ տարակուսիլ ներելի չէ վայրկեան մը։

Բայց ինչ որ այդ խմբագրականներէն անբացատրելի մնաց, այն է, թէ հոն կը հարցուի.

«Թիւրք զօրքերը շարժվել են դէպի Զէյթուն, ապաստամբական շարժումնե՞ն արդեօք այդպիսի շարժումներ՝ պաշտօնապէս յայտնի չէ մինչև այժմ։

«Եթէ իրական փաստ լինի Զէյթունի ապաստամբութիւնը, դա ամենևին զարմանալի չը պէտք է լինի»։

Այս տողերը կարդացողը այն տպաւորութեան տակ կը մնայ, թէ կառավարական պրոկլամասիոնները եղած են և ուղղուած՝ եթէ ոչ պաշտօնապէս հանչցուած, բայց և երբեք զարմանալի չթուող ապստամբութեան մը դէմ։ Ահա թէ ինչ մենք մատնանիշ ընել կուզէինք։

Չենք գիտեր թէ «Մշակի» պատ. խմբագրութիւնը որ տեղէն առած հաւանական կը համարի ապաստամբութիւն մը, որ բաւէն իսատող գոյութիւն չը կրնար ունենալ Ուլնիոյ լեռնականաց համար։ Ապստամբութիւն բառը բնաբանօրէն բացատրական մը եղած է կառավարութեան ձեռքը այն ամեն առթիւ, երբ ոևէ պատրուակով ան ցանկացած է պատուհասել գիւղերը։

Ուլնիացիք չեն կրնար և չեն ալ ցանկանար ապստամբութեան. ատիկա բացորոշ է։

Մենք առիթ ունեցած ենք քանիցս «Մշակի» էջերէն խօսիլ, որ Ուլնիոյ կողերուն վրայ այդ կտոր հայութիւնը գերբնական ճիգերով կրցած է տոկալ և ապրիլ լոկ ազատ և մարդավայել կեանքի մը սիրուն։ Այդ կեանքին սիրուն՝ ան զիջած է ապրիլ տեղ մը, որ մարդային աշխատութեան ապերախտ է, որ չի արտադրեր, հրապոյր մը չունի և ուր միմիայն Ուլնիոյ պայմանաց ենթակայ հայութիւնը կրցած է կտոր մը կոկել և չոր հացի հայթայթման աղբիւր դարձնել։

Արդ՝ այս կերպ կենցաղի մը մէջ գտնուող ժողովուրդ մը ինչպէս ի վիճակի ըլլայ ապստամբութիւն խորհիլ, որ իր իսկ կործանումն է։

Պիտի հաստատենք ինքնապահպանութեան կոիւը բացատրութիւնը, բայց երբէք ապստամբութիւն։ Արդարև ուլնիացին որքան քաջ, նոյնքան խաղաղասէր է։ Այդ երկու յատկութիւնքը իր ժուժկալ տեղին և կեանքին հեռանքն են, և ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ։ Բայց ինչ բանի որ ուլնիացին չի կրնար տակալ մինչև ի մահ, և որուն պիտի դիմադրէ իր համայն ուժովը և կեանքին գինովը, այդ ալ այն է, երբ այլազգիքը ուզեն իր այդ անմեղանձ կենցաղն իսկ շատ տեսնելով իր ապառաժուտ հանգիստը վրդովել։

Ուլնիացիին ընդվզումը այդ պարագայից մէջ ապստամբութիւն չէ, այլ պարզ իր գոյութեան և կեանքին կռիւը, կռիւ մը՝ որ բնական է թէ ան գիտէ և ձեռնհաս է, պէտք է խոստովանիլ, աւելի քան իր միւս քաղաքացի և դաշտաբնակ եղբայրները՝ մը-դեր։ Ուլնիացին մեծ հաւատք ունի իր և իր տեղին վրայ, ու բարեբաղդաբար դէպքերն ալ մինչև հիմա զինք սուտ հանած չեն։

Ապստամբութիւն մը կը հանեն, երբ ժողովուրդ մը զժգոհ, իր վիճակէն; կարողութիւն կը զգայ իր մէջ բանի ուժով տապալել զինք հարուածող ընդաւոր ուժը։ Հոս պարագան նոյնը չէ։ Եթէ երբեմն ուլնիացին ճարահատ կը սկսի կռուիլ, տակիա ոչ թէ աւելի աղէկ վիճակ ունենալու, այլ գէթ իր ունեցած համեստական ազատ կեանքը պահպանելու համար է։ Ցորչափ դիպած չեն իր այդ ազատ, որքան խեղճուկ կեանքին, ուլնիացին զոհ է իր սարերուն ու անբերրի քարերուն։ Ու խաղաղ, իր կեանքի ապրուստին տաժանքոտ աշխատութեան կը նուիրէ ինքզինքը։

[illegible] չուած «Մշակի» խմբագրութեան այս գաղափարը։ Ցամենայն դէպս չեմ վարանիր յայտնել, որ սխալ տեղեկութիւն մը ըլլալու է այն։

1895-ի հայկական մեծ ջարդերուն տարին ևս, երբ Զէյթուն այնքան քաջօրէն դիմադրեց համիդական կանոնաւոր և անկանոն զօրքերուն, ապստամբութիւն մը չէր եղածը ու չէր ալ կրնար ըլլալ։

Սուլթան Համիդ՝ յափրացած հայու ծառացած արիւնէն՝ կը կատղի, որ իր գազանարդիքը չեն կրնար այդ լեռնորդիները նոյնպէս ջարդել և կոտորել։ Մարէշալ Էդհէմ փաշայի բանակը հոն զրկելով՝ ան միանգամայն կը պատգամէ, թէ չուզեր այլևս, որ Զէյթունն դաշտած ազգ մը գոյութիւն ունենայ իր երկրին մէջ։

Այս արիւնոտ, որքան ամբարտաւան պատգամը կատարելու եկած զօրքին դէմն է ան, որ ուլնիացիք ելելով իրենց մօտ քառասուն գիւղերը, ինչքերն ու տուները՝ կը լեցուին Զէյթուն և կը մղեն յուսահատ և յաղթական ինքնապաշտպանութեան կռիւը։

Ուլնիացիք բարոյապէս յաղթող թէև, բայց նիւթապէս ճղմուած դուրս եկան ահաւոր այդ մարտէն։ Ամբողջ տուն. ու տեղերնին կայրի, կը կողոպտուի, եկեղեցիքն ու վանքերը կը քանդուին, և դժբաղդ ուլնիացին իր չունեցած նիւթականովը պարտադրուած կըլլայ կրկին հրաշակերտել զանոնք, նոր տաժանքներ ստեղծելու պէս բան մը...

Ուլնիացին խաղաղութեան պէտք ունի կրնալ ապրելու համար, կրնալ զարգանալ։ Մինչդեռ կը սպասէինք տահմանադրական բէժիմին, որ եռ արուէին ամենատարգ ու ամենահարստահարան միջոցներով խլուած անհամար ինչքերն ու հողերն հայերուն, որ բռնապետութեան կողմէ հնարուած պատրուակով մը, թէ հայերն ապստամբութիւն կը հանեն, օրէնքէ դուրս կը նկատուէին. մինչդեռ կը սպասէինք, որ յայտնի այնքան աւազակները պատժուէին և միջոցներ ձեռք առնուէին ամեն հարստահարութեան դէմ երաշխաւորելու համար այնքան անազորոյն կիրպով նեղուած մեր ազգը, այս մասին մեր տուած յոյսերը ոչ միայն չիրականացան, այլ և տանութիւնները, աւազակութիւնները, բռնի կրօնափոխութիւններն ու տարբեր ոճիրներ ու չարչարանքներ վերջին 4—5 տարիներուն ընթացքին գործուեցան այլազան թուականներու մէջ և այլևայլ տեղեր, ու հետզհետէ աւելցան։

Գրեթէ օրն-օրին մենք չթերացանք ձեր բարձրապատուութեան և ներքին գործոց ազգատարական մինիստրներուն զեկուցանելու թակերիներով, յիշատակագիրներով կամ բերանացի՝ այս իրողութիւնները։

Ցիշեալ պարագաներն արդէն ծանօթ ըլլալով կայսերական կառավարութեան, զանց կընենք զանոնք կրկնել։ Արդ, մինչդեռ չէինք դադրեր դրամի խնդրելու չարիքին, վերջերս Ադանայի, Վանայ, Տիգրանակերտի ու Բաղէշի նահանգներուն մէջ տեսնուեցան մահոգիչ նշաններ, որ նախաբան են այնպիսի Ջարդի մը և աղէտի մը, որ իրենց սարսռալով կրնան մոռցնել անցեալին ամենէն զարհուրելի եղեռնական դէպքերը. հետևաբար, ստիպուած կը զգանք ինքզինքնիս՝ այս բացառիկ կացութեան վրայ հրաւիրելու ձեր բարձրապատուութեան ամենալուրջ ուշադրութիւնը։

Մեր պատրիարքարանի խառն ժողովին կողմէ անուանուած պատուիրակութիւն մը պաշտօն ստանձնած էր ներքին գործոց մինիստրին պարզելու մանրամասնօրէն՝ իրաց վիճակ մը, որ կը սպառնայ գոյութեանը հայրենիքին ու պետութեան, բայց պատուիրակութիւնը դժբաղդաբար չընդունուեցաւ նորին վսեմութեան կողմէ, որ ոչ իսկ բարեհաճեցաւ բացատրել, թէ ինչու մերժեց իր ներկայութեանը ընդունիլ պատուիրակութիւն մը, որ եկած էր լոկ երկրին ծառայութիւն մատուցանելու նպատակով։

Այն իրողութիւնը, թէ մինչև իսկ մայրաքաղաքին մէջ արդարութեան դռները փակ կը մնան մեր առջև այնպիսի պարագաներու մէջ, ուր հարկ կը դատնք կառավարութեան դիմել՝ անոր զեկուցանելու համար ծանրակշիռ իրողութիւններ, որ կապ ունին նոյն ինքն կայսրութեան փրկութեանը հետ, և այն իրողութիւնը, թէ Ադանայի կուսակալն ու կարևոր նահանգներու ուրիշ մէկ քանի կուսակալներ նոյն կերպով կը շարժին մեր առաջնորդներուն հանդէպ, մեզ, ինչպէս նաև մեր պատրիարքարանի խառն ժողովին անդամները մատնեցին այնքան խորունկ յուսահատութեան մը, որ հարկադրուեցանք մեր հրաժարականը ներկայացնել ազգ. ժողովին։ Բայց ժողովը մերժեց ընդունիլ հրաժարականը և բացառիկ նիստի մը մէջ որոշեց անգամ մը ևս մանրամասն թակերիով մը կեդրոնական իշխանութեան ներկայացնել հայ ժողովուրդին կացութիւնը, զոր երբէք չեն արգաբացներ այս ժողովրդին կողմէ ամեն ժամանակ տածուած փափաքները։ Ժողովը այս որոշումը առաւ այն գաղափարով, թէ պատշաճ է, որ այսքան փափուկ վայրկեանի մը մէջ խառն ժողովը շարունակէ կատարել իր պարտականութիւնները հանդէպ պետութեան ու ազգին։

Հետևաբար պատիւ ունինք ձեր բարձրապատուութեան ներկայացնել, իբր պետին կառավարութեան, այս յիշատակագիրը, որ յանուն ազգ. ժողովին կատարուած դիմումի մը հանգամանքն ունի։

Զինուց բաւարար օսմանցիներուն հանկառակ եկած ըլլալով, և այս պատճառաւ կայսրութիւնը աղէներու ենթարկուած ըլլալով, կուզուի քրիստոնէից վրայ բռնաւորել այս դժբախտութիւններուն պատճառը և պատասխանատուութիւնը, ու Փոքր-Ասիա գտնուող մեր առաջնորդներէն մեզ հասած նամակներէն կերևի, թէ իսլամ հասարակութեան և այլ և այլ դասակարգի մարդոց այն կարծիքը ներշնչուեր է, թէ այն տեսն միայն կարելի է Եւրոպայի ոտնգրութիւններն պահպանել ինչ որ կը մնայ օսմ. հողէն, երբ ընդհանուր ըլլայ հայ տարրը։ Բնաւ չէին խորհիր, թէ ինչ հետևանքներ կրնայ ունենալ այսպիսի համոզում մը, և ոչ մէկ ձեռնարկ եղած էր զայն փոխելու նպատակաւ, երբ պատահեցաւ Երզնկայի դէպքը։ Այս դէպքին վրայ եղած հրատարակութիւնները աւելի ևս զայրացնեցին միտքերուն արդէն մեղմական տարը իր հայակուլ նախճիրն սկսած է նորէն առաջ տանիլ։

Եւ այդ տեսն ուշխացին, առաւել քան մէկ ուրիշը պիտի գիտնայ ցոյց տալ, թէ իր երակներու մէջ Ռուբինեանց տաք արիւնը շրջան կառնէ։ Ան պիտի կռուի և մաքառի մինչև մահ՝ ի սէր իր ազատութեան։

Իսկ «ապստամբութեան» պատրուակը—եթէ չհաշուենք կարգ մը ցնորամիտ-կարճատեսները—կը մնայ ու պիտի մնայ միակ ապաստանը խարխուլ, հայակուլ թիւրք քաղաքականութիւն։

Դիտող

Ադանա, 17 ապրիլ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Դորձ.)

8 մայիսի

Կ. Պոլիս.—Աւստրիական ու իտալական շոգենաւերով Վալօնից եկան 2700 հիւանդ զինուոր և 91 հիւանդ օֆիցէր։

Շեյխ Իբնիսէաուադայի կողմակիցները գրաւել են Բօրաք քաղաքը և արտաքսել են թիւրքաց իշխանութիւնը։ Արաբների այդ շարժումը չափազանց անհանգստացնում է կառավարութեան, որ երկիւղ է կրում, թէ շարժումը կարող է ընդարձակվել։

Զօրքերի առաքումը Զաթալջա շարունակվում է։ Դէրկիսում և Զաթալջայում կառուցանվում են զինուորական բարակներ։ Այդ հանգամանքը ցոյց է տալիս, որ թիւրք զօրքերը դեռ երկար են մնալու իրանց դիրքերում։

—

Աթէնք.—Աթէնքի գործակալութիւնը հաղորդում է. «Ծոյն-բոլդարական նոր ընդհարումների տեղեկութիւնները սխալ են»։

—

Հռոմ. — Ստեֆանիի գործակալութեանը հեռագրում են Սկիւտարից, որ վարչական ծառայութեան ու կարգուկանոնի կազմակերպումը շարունակվում է անընդհատ. միջազգային զօրամասը տեղաւորվել է զօրանոցներում, սանիտարական պայմանները լաւ են։

—

Բէլգրադ.—«Պրէս-Բիւրօն» հերքում է արտասահմանեան մամուլում երևացած այն տեղեկութիւնը, որ ա զարգված էր Ժընէվից, թէ իբր Պեսար թագաւորը մտադիր է դահից հրաժարվել հաշտութիւն կնքելուց յետոյ։ Սխալ է նոյնպէս 200 միլիոնի փոխառութեան տեղեկութիւնը. ներկայումս կառավարութիւնը կարիք ունի ընդամենը 60 միլիոնի՝ զինուորական պէտքերի համար։

—

Կահիրէ.—Նիկոդիում երևան է հանվել դաւադրութիւն Քեամիլ-փաշայի դէմ, որ գտնվում է Կիպրոսում։

Բէյրութից 500 սիրիացիք Ալէքսանդրիայում նաև են նստել Ամերիկա գաղթելու համար՝ հայրենիքում աղքատանալուց և նեղութիւններից խուսափելու համար։

ԱՄՍՏԵՐԻԱԿԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Դորձ.)

8 մայիսի

Վիէննա.—Բիւջէտային մանսաժողովում Ֆինանսների մինիստրը բացատրութիւններ տուեց արտակարգ զինուորական միջոցների վրա կատարված ծախքերի մասին, սկսած անցեալ նոյեմբերից։ Աւստրիային բաժին է ընկնում 167 միլիոն, որ աջողվեց ծածկել, չը դիմելով արտակարգ գումարայատկացման։

Պատգամաւորների պալատ։ Մինիստր նախագահի բացատրութիւններից յետոյ սկսվեցին վիճաբանութիւններ։

Սլովենէց Խորուշէցը յայտնեց, որ պետութեան ապագան ընկած է Ադրիատիկ ծովում և Բալկաններում. միապետութեան հարաւ-սլաւոնները չեն ճնշվում արտասահմանում, բայց յամառութեամբ պահանջում են համահաւասարութիւններ մնացած ժողովուրդների հետ։ Նրանց վերջին յոյսը ուղղված է դինաստիայի կողմը, որ բաւական ուժեղ է դուալիզմին վերջ դնելու համար։ Վերջին ժամը հասել է հարաւ-սլաւոնների պետական-իրաւական միացման և դուալիզմի փլատակների վրա նոր ազատ մեծ տերութիւն ստեղծելու համար։

Գերմանական ազգային միութեան պարագլուխ Գրօսսը յայտնեց, որ դուալիզմը ֆեդերատիվ եռապետութեամբ փոխարինելու հեռանքները կը հանդիսանան համապաւօնականութեան տրնկարան։ Գերմանացիք ոչ մի կերպ չեն կարող հաստատել պետական կեանքի այդօրինակ փոփոխութիւնը։ Յետոյ հռետորը խօսեց սահմանակից երկիրների հետ բարեկամական յարաբերութիւններ պահպանելու մասին։

Զեխ սոցիալ-դեմոկրատ հռետորը խստագոյնս քննադատում է աւստրիական քաղաքականութիւնը բալկանեան հարցում և ասում է. «Ալբան տերութիւնը վտանգաւոր է բալկանեան և աւստրո-ունգարական-իտալական խաղաղութեան համար։ Մենք չենք կամենում պատերազմ բալկանեան տէրութիւնների և Ռուսաստանի դէմ, ծարաւի ենք վերացված տեսնել միապետութեան և Իտալիայի պատճառով ծագած երկպառակութիւնները։ Աւստրիան կարող է գոյութիւն ունենալ սոսկ իբրև ժողովուրդների մեծ դեխա մեծ գրգռութիւնը։ Մէկ կողմէ դիտամամբ. սուտ զրոյցներ կը տարածուէին, միւս կողմէ ոևէ ազգու մէջոց ձեռք չէր առնուեր վերջ տալու համար սպանութիւններուն, աւազակութիւններուն, պատիւի դէմ յարձակումներուն, բռնաբարումներուն, բռնի կրօնափոխութիւններուն, և այլն, որ անդադար իրարու կը յաջորդէին վերոյիշեալ նահանգներուն մէջ։ Իրեն ուղղուած իւրաքանչիւր զանգատի ժամանակ կառավարութիւնը մինչև իսկ կը բաւականանար, բրոնապետութեան ժամանակ յարգի եղող կանոնի մը համաձայն, տեղեկութիւն ուզել տեղական իշխանութիւններէն, որ պաշտօնական չըլլալու մտահոգութեամբ շարունակ կուրանան ամենաբացայայտ իրողութիւնները։ Այսպիսի կացութեան մը առջև արդեօք սխա՞լ կըլլայ խորհիլ թէ այսօր ևս, ինչպէս հին ըէժիմին ժամանակ, հայերը կը նկատուին օրէնքի պաշտպանութենէն զըրկուած մարդիկ։ Այն իրողութիւնը, թէ նախկին ոճիրներու ու հարստահարութիւններու պատճառները չեն ջնջուած ու անոնց հեղինակները չեն պատժուած, այլ անոնցմէ ոմանք նոյն իսկ պատերազմէն առաջ պատիւներու և ուրիշ վարձատրութիւններու առարկայ եղած են, աւելի ևս այժ տուաւ այն կարծիքին, թէ հայերը չեն կրնար օգուտ քաղել արդարութենէն, զոր իրաւունք ունինք պահանջելու սահմանադրական ըէժիմէն։ Մինչդեռ նոյն ինքն պաշտօնական զեկոյցներէ կերևի, թէ Երզնկայի խնդիրը կառավարութեան դէմ դաւադրութեան մը հանգամանք չունի, այլ շատ քիչ կարեորութիւն ունեցող դէպք մըն է. տեղական իշխանութեան հետևած ընթացքը այս խնդրոյն քննութեան մէջ և իր հրամայած միջոցները մեծապէս կը նպաստեն աւելցնելու գրգռութիւնը ընդդէմ հայերուն, և ինչպէս ցոյց կուտան յետագայ դէպքերը, որոնք յառաջ կը բերեն ամենախիստ մեծ գրգռութիւնը։ Մէկ կողմէ դիտամամբ. սուտ զրոյցներ կը տարածուէին, միւս կողմէ ոևէ ազգու մէջոց ձեռք չէր առնուեր վերջ տալու համար սպանութիւններուն, աւազակութիւններուն, պատիւի դէմ յարձակումներուն, բռնաբարումներուն, բռնի կրօնափոխութիւններուն, և այլն, որ անդադար իրարու կը յաջորդէին վերոյիշեալ նահանգներուն մէջ։ Իրեն ուղղուած իւրաքանչիւր զանգատի ժամանակ կառավարութիւնը մինչև իսկ կը բաւականանար, բրոնապետութեան ժամանակ յարգի եղող կանոնի մը համաձայն, տեղեկութիւն ուզել տեղական իշխանութիւններէն, որ պաշտօնական չըլլալու մտահոգութեամբ շարունակ կուրանան ամենաբացայայտ իրողութիւնները։ Այսպիսի կացութեան մը առջև արդեօք սխա՞լ կըլլայ խորհիլ թէ այսօր ևս, ինչպէս հին ըէժիմին ժամանակ, հայերը կը նկատուին օրէնքի պաշտպանութենէն զըրկուած մարդիկ։ Այն իրողութիւնը, թէ նախկին ոճիրներու ու հարստահարութիւններու պատճառները չեն ջնջուած ու անոնց հեղինակները չեն պատժուած, այլ անոնցմէ ոմանք նոյն իսկ պատերազմէն առաջ պատիւներու և ուրիշ վարձատրութիւններու առարկայ եղած են, աւելի ևս այժ տուաւ այն կարծիքին, թէ հայերը չեն կրնար օգուտ քաղել արդարութենէն, զոր իրաւունք ունինք պահանջելու սահմանադրական ըէժիմէն։ Մինչդեռ նոյն ինքն պաշտօնական զեկոյցներէ կերևի, թէ Երզնկայի խնդիրը կառավարութեան դէմ դաւադրութեան մը հանգամանք չունի, այլ շատ քիչ կարեորութիւն ունեցող դէպք մըն է. տեղական իշխանութեան հետևած ընթացքը այս խնդրոյն քննութեան մէջ և իր հրամայած միջոցները մեծապէս կը նպաստեն աւելցնելու գրգռութիւնը ընդդէմ հայերուն, և ինչպէս ցոյց կուտան յետագայ դէպքերը, որոնք յառաջ կը բերեն ամենաքարանին խառն ժողովին անդամները մատնեցին այնքան խորունկ յուսահատութեան մը, որ հարկադրուեցանք մեր հրաժարականը ներկայացնել ազգ. ժողովին։ Բայց ժողովը մերժեց ընդունիլ հրաժարականը և բացառիկ նիստի մը մէջ որոշեց անգամ մը ևս մանրամասն թակերիով մը կեդրոնական իշխանութեան ներկայացնել հայ ժողովուրդին կացութիւնը, զոր երբէք չեն արգաբացներ այս ժողովրդին կողմէ ամեն ժամանակ տածուած փափաքները։ Ժողովը այս որոշումը առաւ այն գաղափարով, թէ պատշաճ է, որ այսքան փափուկ վայրկեանի մը մէջ խառն ժողովը շարունակէ կատարել իր պարտականութիւնները հանդէպ պետութեան ու ազգին։

Հետևաբար պատիւ ունինք ձեր բարձրապատուութեան ներկայացնել, իբր պետին կառավարութեան, այս յիշատակագիրը, որ յանուն ազգ. ժողովին կատարուած դիմումի մը հանգամանքն ունի։

Զինուց բաւարար օսմանցիներուն հանկառակ եկած ըլլալով, և այս պատճառաւ կայսրութիւնը աղէներու ենթարկուած ըլլալով, կուզուի քրիստոնէից վրայ բռնաւորել այս դժբախտութիւններուն պատճառը և պատասխանատուութիւնը, ու Փոքր-Ասիա գտնուող մեր առաջնորդներէն մեզ հասած նամակներէն կերևի, թէ իսլամ հասարակութեան և այլ և այլ դասակարգի մարդոց այն կարծիքը ներշնչուեր է, թէ այն տեսն միայն կարելի է Եւրոպայի ոտնգրութիւններն պահպանել ինչ որ կը մնայ օսմ. հողէն, երբ ընդհանուր ըլլայ հայ տարրը։ Բնաւ չէին խորհիր, թէ ինչ հետևանքներ կրնայ ունենալ այսպիսի համոզում մը, և ոչ մէկ ձեռնարկ եղած էր զայն փոխելու նպատակաւ, երբ պատահեցաւ Երզնկայի դէպքը։ Այս դէպքին վրայ եղած հրատարակութիւնները աւելի ևս զայրացնեցին միտքերուն արդէն վրդովվածից նշաններ։

ա) Եակուբ Զէյրիլ էֆ. անուն անձը և իր ընկերը Խուսրէվ, երկուքն ալ Ադանայի եղեռնին կազմակերպիչներէն, իրենց հին դերը ձեռք առեր են, ամեն ուղղութեամբ կը շրջին նահանգին մէջ և նոյն դէպքերուն ընթացքին մեծ դեր կատարած մարդոց հետ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, որոնց կը մասնակցին նաև տեղական պաշտօնատարներէն ոմանք։

բ) Ինչպէս Ադանայի սպանդէն քիչ առաջ նոյն քաղաքին մէջ հրատարակուած «Իթիհատ» լրագիրը պատրաստեց աղէտը հրձիգ յօդուածներով, նոյնպէս այսօր Մերսին լոյս տեսնող «Պայրաղտ» լրագիրը և ուրիշ տեղական թերթեր, առանց ոևէ ազդարարութիւն տանալու իշխանութիւններէն, կը կատարեն նմանօրինակ հրատարակութիւններ և մեծապէս կը գրգռեն միտքերը։

գ) Հայ թաղերուն մէջ բնակող խլամները սկսան մեկնիլ այդ թաղերէն և երթալ հատատուել զուտ խլամական թաղերու մէջ։

դ) Տիգրանակերտի այլևայլ կողմերէն եկած բազմաթիւ ցեղապետներ, իբր թէ ցեղերու միջև համաձայնութիւն գոյացնելու պատրուակով, ժողովներ գումարեցին, որոնց ներկայ եղան նաև այլ և այլ անձեր, ցոյց ընելով։ Այս ժողովներէն և պետերուն բաժնուելէն ետքը, այն բոլոր տեղերուն մէջ, ուրկէ անոնք անցան, շատցան սպառնութիւններ և ուրիշ ոճիրներ, որ սովորական նախաբանն են Ջարդերու։ Այս դէպքերը արդէն զեկուցեցան դատական և ներքին գործոց մինիստրներուն։

ե) Թէպէտ մէկ քանի հայրենասէրներ դուշակելով որ օսմ. գործակալութեան ծանուցած Երզնկայի դէպքը ժողովուրդին վրայ ողբալի ազդեցութիւն պիտի գործէր, և կուսակալին դիմելով պատասխան անոր պաշտօնական զեկոյց չհրատարակել, բայց

քննվեց այն հարցը, որ Յունաստանը և Սերբիան առաջարկում են որոշ փոփոխություններ նախնական դաշնագրի նախագծում։ Բոլգարիան կարծում է, որ եթէ դաշնակիցները չը կամենան ստորագրել հաշտութեան նախնական պայմանները, մեծ պետութիւնների պարտականութիւնն է՝ ձեռնարկել այնպիսի քայլեր, որոնք կարող կը լինեն նպաստել դաշնագիրը ստորագրելուն։

Դանէվը երկար խորհրդակցեց Օսման-Նիզամի-փաշայի հետ, որի ժամանակ պարզվեց, թէ Թիւրքիան պատրաստ է ստորագրել հաշտութեան պայմանագիրը առաջարկված պայմաններով որքան կարելի է շուտով։ Թիւրքիան, Բոլգարիայի նման, ցանկանում է, որ պատերազմը օր առաջ վերջանայ։

Գրէյը յայտնեց, որ դաշնակիցներին խորհուրդ կը տայ քննութեան չենթարկել մեծ պետութիւնների իրաւասութեանը վերաբերեալ հարցերը։

Բէյտէրի գործակալութիւնը իրազեկ եղաւ, որ դեսպանաժողովի նիստը շարունակվեց մօտ 3 ժամ։ Հետեւեալ նիստը կը կայանայ երկուշաբթի։ Նիստից առաջ ֆրանսիական և ռուսաց դեսպանները խորհրդակցեցին Գրէյի հետ։ Դեսպանները ծանօթացան մեծ պետութիւնների կառավարութիւնների կարծիքների հետ, վերաբերեալ Ալբանիայի կազմակերպութեան իտալական ու աւստրիական նախագծերին։ Այդ կարծիքները վճռական նշանակութիւն չունեն։ Պարզված է, որ մեծ պետութիւնները միասին անհրաժեշտ են գտնում, որպէսզի դաշնակիցները անմիջապէս ստորագրեն նախնական դաշնագիրը։ Դեսպանները ցանկանում են, որպէսզի հաշտութեան պայմանագիրը ստորագրվի այժմ, իսկ մանրամասնութիւնները քննութեան նիւթ լինեն ստորագրութիւնից յետոյ։

Բէյտէրի ստացած տեղեկութիւնների համաձայն Սերբիան իր լիազօրների միջոցով պահանջում է վերջնական պայմանագրի մէջ մտցնել երկու էական կէտ, որ Սերբիան իրաւունք ունի մուտք ունենալ Ադրիատիկ ծովը և որ նաւահանգիստը միացվի սերբական երկաթուղագծերի հետ Ալբանիայի միջոցով։

Բէյտէրը հաղորդում է, որ դաշնակիցների պատգամաւորների խորհրդակցութիւնը տեւեց երկու ժամ։ Ներկայ էին բոլոր լիազօրները։ Տեղի ունեցաւ մտքերի բարեկամական փոխանակութիւն նախնական հաշտութեան պայմանագիրը ստորագրելու օգտին և հակառակ։

Դաշնագիրը ընդունվեց պայմանական կերպով։ Որոշվեցին այն փոփոխութիւնները, որ անպայմանական ձեւով կը ներկայացվեն մեծ պետութիւններին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գրաս.)

8 մայիսի

Լոնդոնէն.—Երեկ. ժ. 7 ու 50 րոպէ անցաւ Թագաւոր Կայսրը։

Բերլին.—Ժամանեց անգլիական թագաւորական զոյգը, որին կայսրանում դիմաւորեցին Վիլհէլմ կայսրը, կայսրուհին, կրօն-պրինցը կնոջ հետ և միւս պրուսական պրինցները և պրինցուհիները։ Ազգաբնակութիւնը ամբողջ ճանապարհին ցնծագին ողջունում էր բարձր հիւրերին։

Բէյսլաւգի բիւջէտային մասնաժողովում զինուորական օրինագծի քննութեան ժամանակ ծագեցին աղմկալի վիճաբանութիւններ այն պատճառով, որ սոցիալիստներն առաջարկեցին ոչընչացնել պայտական հեծելազօրի արտօնութիւնները։ Զինուորական մինիստրը առաջարկութիւնը անուանեց խախտումն կայսրին պատկանեալ դէպ։ խաւոր հրամանատարի իրաւունքների, ինչպէս և զօրքի ոգու և տրադիցիաների։ բացի դրանից առաջարկութիւնը յանդուգն ոտնձգութիւն է կայսրի անձնաւորութեան դէմ, ուստի մինիստրը եռանդով բողոքում է այդօրինակ գործելակերպի դէմ։ Սոցիալիստների առաջարկութիւնը մինիստրի յայտարարութիւնից յետոյ մերժվեց։

Պարիզ.—Սենատի ֆինանսական մասնաժողովում զինուորական մինիստր Էրիէնը յայտնեց, որ 442 միլիոն ֆրանկից, որ անհրաժեշտ է զինուորներին ծառայութեան երրորդ տարում պահպանելու համար, 332 միլիոնը կը մուծվի 1913 թուի եկամտի մէջ։

Նանսի.—Գենեռալ Գէյշին անկարգութիւնների համար 16 զինուորի յանձնեց զինուորական դատարանին, 40-ին ենթարկեց բանտարկութեան։

Կոպենհագէն.—Ֆոլկէտինգի համար ընտրվեցին 43 ձախակողմեան, 32 սոցիալիստ, 31 արմատական, 7 աջակողմեան։ Անցեալ ֆոլկէտինգը բաղկացած էր 56 ձախակողմեաններից, 24 սոցիալիստներից, 13 աջակողմեաններից և 41 անկուսակցականից։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Ռուսաստ, 2 մայիս (ն. տ.)

Ամերիկահայ առաջնորդական խնդիրը, որ վերջին տարիներս զօրաւոր թափով մը արծարծուեցաւ և հանրութեան ուշադրութեան առարկայ դարձաւ իր յատկանշական ձեւովն ու իրեն լծորդուած բարդ պարագաներովը, կամաց-կամաց իր նորմալ վիճակին մէջ մտնելու և շուտով լուծուելու հաւանականութիւն կը տանայ։

Ամերիկահայ ազգ. կեդր. վարչութեան ուղարկած վերջին տեղեկագիրը, հրատարակուած «Մշակի» ներկայ տարուայ № 45-ով, նկատի առած է Վեհ. Հայրապետը, ինչպէս կը տեսնենք վարչութեան ստացած մարտ 5 թուակիր հեռեւեալ պաշտօնագրէն, որ կը կրէ Վեհափառի դիւանապետ Բագրատ վարդապետին ստորագրութիւնը։

«Ազգային կեդրոնական վարչութիւն ամերիկահայոց.

«Նորին Ս. Օծութիւնը ստանալով պատուիրան վարչութեանդ փետրվար 3 թուակիր համար 37 գրութիւնը՝ պատուիրեց դիւանիս գրել հետեւեալը.

«Ամերիկահայոց թեմի առաջնորդի ընտրութեան խնդիրն, ինչպէս և եկեղեցական, վարչական գործերն ու կրթական-բարոյական վիճակը մօտ լինելով Ն. Ս. Օծութեան սրտին, ինչպէս յայտնի է վարչութեանդ, հայրապետական կօնդակով կարգադրեց, որ Եւրոպայոյ հայոց առաջնորդ աէր Գէորգ եւ-պիսկոպոսը գայ Ամերիկա, անձամբ քննի թեմական գործերը, զեկուցանի Վեհափառ Հայրապետին և զեկավարի առաջնորդական ընտրութիւնը։

«Դժբաղդաբար տէր Գէորգ եպիսկոպոսի հիւանդութիւնը ձմերային եղանակին արգելք եղաւ։

«Սակայն Նորին Վեհափառութեան հրամանով կրկին կարգադրվել է, որ տէր Գէորգ եպիսկոպոսը մեկնի Ամերիկա անմիջապէս, երբ Թիւրքահայոց բարենորոգութեան խնդրի համար նշանակված կանոնական պատգամաւորութիւնը, գլխաւորութեամբ Պողոս-փաշա Նուբարի, աւարտի իր կարեւոր աշխատանքները։

«Ներփակեալ ուղարկվում է տէր Գէորգ եպիսկոպոսին ուղղված վերջին գրութեան պատճէնը»։

Վեհ. Հայրապետի դիւանէն ստացուած վերոյիշեալ պաշտօնագիրը խիստ հրատարակութեան արուեցաւ, ի գիտութիւն հայ եկեղեցւոյ պաշտօնական մարմիններուն և հայոց ժողովրդեան, որպէս զի իրենց աչքերը Արարատի բարձունքները յառած՝ սըբատարոյի ու անհամբեր կը սպասէին իրենց սրտին այնքան մօտ գտնուող գործին — առաջնորդական խնդիր—նպատակայարմար կարգադրութեան։

Յոյսերը այժմ կրկնապատկուեր են, թէ մօտ օրէն արդէն ամէն բան կարգի կը դրուի։

Պաշտօնական բոլոր մարմիններն ալ սրտի մեծ գոհունակութիւն կը զգան, տեսնելով թէ Մայր Աթոռը ամերիկահայ եկեղեցական գործերու իսկական վիճակն ըմբռնած ու հասկցած լինելով՝ կանոնաւոր յարաբերութեան կը մտնէ ազգ. կեդրոնական վարչութեան հետ, առաջնորդական հարցը շուտով լուծելու նպատակով։

Կեդր. վարչութիւնը յուսադրուած ու սրբատանդուած քաջալերական սոյն պարագայէն՝ արդէն հետամուտ սկսած է կազմակերպելու թեմը, որպէս զի Իւթիւճեան սրբազանի գործը դիւրացուցած ըլլայ։

Ու այս ուղղութեամբ պիտի շարունակէ իր պարականութիւնը, որ մինչև Նորին գերապատուութեան հոս ժամանումը թեմիս կազմակերպական գործերը ըստ ամենայնի վերջացած լինին և անմիջապէս ձեռնարկուի առաջնորդական հարցի կարգադրութեան։

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Դարձեալ Երուսաղէմ

Կ. Պոլիս, 27 ապրիլ

Երուսաղէմէն վերջալի լուրեր կը հասնին։

Վերջերս, ազգ. ժողովի որոշմամբ, տեղապահ Դանիէլ արքեպ. Երուսաղէմ դարձած էր։

Վերջին անգամ պատրիարքական ընտրութեան ձեռնարկեց ազգ. ժողովը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յանձնարարութեամբ այս խնդրոյն սահմանադրութիւն մը մտցնելու։

Սակայն նկատի առնելով, որ եօթանասուն ցանկէն Գէորգ եպ. Երէցեան վախճանած է և միւսներէն ոմանք ալ ամբաստանեալներն են, ազգ. ժողովը որոշեց նոր եօթանասուն ցանկ մը կազմել ու մաս միաբանութեան։

Հիմա միաբանութիւնը այս որոշումը չի գործադրեր և կը ընդունայ ազգային կեդրոնին դէմ։

Վարչութիւնը, երկար ատեն բանակցելէ յետոյ Երուսաղէմի հետ, Պարգև Փափազեանի յանձնարարեց Եգիպտոսէն դարձին հանդիպիլ Երուսաղէմ և բացատրել վարչութեան տեսակէտները ու համոզել միաբանութիւնը հանգերոյթեան։

Երկու օր առաջ եկած հեռագիր մը կը գուժէ, թէ վարչութեան պատուիրակը ծերուած է և Պարգև Փափազեան մաղապուր ազատելով իր անձը Յոպպէ ապաստանած է։ Միւս կողմէ միաբանները արգելափակած են տեղապահը և զայն պաշտօնանկ ընելով տեղը Պալեան Տրդատ եպիսկոպոսը տեղապահ ընտրած են։

Այս կերպով Երուսաղէմի միաբանութիւնը ըմբոստութեան դրօշ կը բանայ բովանդակ ազգին դէմ և չի ճանչնար կեդրոնին հեղինակութիւնը։

Այսօր խառն ժողովը արտասովոր նիստ գումարեց այս խնդիրը նկատի առնելու համար։ Դանիէլ եպիսկոպոսէն եկած հեռագիր մը նոր տեղեկութիւններ կուտար, որոնցմէ կը հասկցուէր, թէ տեղապահ Դանիէլ արքեպ. ալ ճնշման տակ իր հրաժարականը տալէ յետոյ՝ ինքն ալ հարկադրուած է Եաֆա ապաստանիլ։

Այս կացութեան առջև վարչութիւնը որոշեց 1) նոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Երուսաղէմ, 2) Դանիէլ եպիսկոպոսի հրաժարականին համար որոշում մը տալը ազգային ժողովին ձգել և 3) հեռագրել միաբանութեան, որ ազգային ներկայ տագնապի օրերուն խնայեն հայ ազգին։

Սակայն Երուսաղէմի միաբանութեան ապաշնորհ և դեղծարար ու խռովարար տրամադրութիւնները ծանօթ ըլլալով՝ անոնց զգաստութեան վրայ հաւատք ունենալ անկարելի է։

Երուսաղէմը կատարեալ վանդ մը եղած է ազգին գլխուն, և եթէ կարուկ անօրինութիւն մը չըլլայ, շատ հաւանական է, որ այս ըմբոստական շարժումը վերատին նոր խնդրոյ մը առջև դնէ այս ազգը։

Գիտեմ թէ ազգային այս ճգնաժամային վայրկեաններուն ոչէ շահագրգռութիւն չընծայեր այս խնդիրը մեր Կովկասի հայ եղբայրներուն համար, սակայն թերևս աւելորդ չըլլայ կացութիւնը տեղեկացնել, վասն զի Երուսաղէմի միաբանութիւնը ինքզինք զրկեալ ու անիրաւուած ցոյց տալով՝ կուզէ մինչև իսկ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անհնազիտ ընել խնդրագիրներով և բողոքագիրներով։

Անոնց մէկ տխուր արձագանքն էր անշուշտ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յանձնարարութիւնը Երուսաղէմի պատրիարքին ընտրութիւնը փութացնելու համար, որ անշուշտ Նորին Վեհափառութիւնը կատարած էր ուղղակի կամ անուղղակի Երուսաղէմէն էջմիածին տրուած տեղեկաւորութեանց վրայ։ Հիմա ալ կը լսուի, թէ իրենց առաջին յաջողութենէն քաջալերուած՝ նոր խնդրագիր մը մատուցած են Կաթողիկոսին և կեդրոնին դէմ կը բողոքին վանքին մատակարարութեան գործին վրայ հակակշիռ դնելուն համար։

Կը սպասենք և կը յուսանք, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, նկատի առնելով միաբանութեան այս ապերասան և հակազգային ընթացքը, ընդհանրապէս մասնաւոր կոնդակով մը կը յորդորէ Երուսաղէմի միաբանութիւնը, որ հնազանդի ազգ. կեդրոնական վարչութեան հրահանգներուն և պատրիարքարանի կարգադրութեանց, քանի որ անոնք օրինական են ու սահմանադրութեան տառին և ոգւոյն համապատասխան։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իբր վերին իշխանութիւնն և վերին հեղինակութիւնը այս կերպով միայն կրնայ նպաստել Երուսաղէմի դարաւոր հաստատութեան մէջ կարգուկանոն հաստատելու աշխատութեան, պատիժի ենթարկուած չըլլալով և ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար ոչէ մի-ջոց ձեռք առնուած չըլլալով, նոյն տեղւոյն հայերը ստիպուեցան փախչիլ Ադանա։

Պէտք չկայ ընաւ աւելցնել, թէ վանքած գաւառներու կամ գաւառակներու, ինչպէս Սղերդի, Բղեի և այլն, գիւղերուն բնակիչները կը թողուն իրենց գիւղերը, ապաստան փնտռելու համար կեդրոններուն մէջ։ Այս բոլոր դժբաղդութեանց ի լրումն, պէտք է նաև ի նկատ առնել սովը։ Հարկ է միանգամայն ի վեր հանել սա իրողութիւնը, թէ Տիգրանակերտի, Ադանայի և Էնկէրլիի մէջ և այլն պատահած գէպքերը տեղի ունեցան միւնոյն օրը, այսինքն 1329 ապրիլ 3-ին։ Ու եթէ նոյն թուականին ազգատատեցաւ Ադանայի մէջ, ասոր պատճառն են զինուորական հրամատարին կորովի ընթացքը և տեղւոյն մէկ քանի խելացի մարդոց հայրենասիրական ջանքերը։ Որպէս թէ վերոյիշեալ դէպքերը արդէն բաւական վասնց մը չեն կազմեր վերոգրեալ նահանգներուն համար, թշնամիին առջևէն փախչիլ հարկադրուած իսլամ գաղթականները հետզհետէ կը տեղաւորուին հայաբնակ նահանգներուն մէջ։ Բաց ասոր, պէտք չէ նաև աչքէ վրիպեցնել, թէ այն կողմերը մտքերու զրգռութիւնը կրնայ խիստ դիւրաւ ազդել հոգեկան վիճակին վրայ զինուորներուն, որ դառնալու վրայ են իրենց օջախները, և կրնան ուզել իրենց պարտութեան վրէժը լուծել հայ անպաշտպան դժբախտ ժողովուրդէն։ Պէտք չունինք նաև յիշեցնելու, թէ դատական, քաղաքային ու ոստիկանական պաշտօնատարները, բացի հազուագիւտ բացառութիւններէ, հին բժիմի գաղափարներով ու բարքերով ստրոտած մարդիկ են, և հետեւաբար անկարող են թափանցելու ժամանակին պէտքերուն և կայսրութեան իրական և կենսական շահերուն։ Բաց ասելի, այս պաշտօնատարները քրիստոնեաները կը նկատեն իբր գլխաւոր պատճառը երկրին դժբախտութիւններուն և կը կարծեն, թէ այս ազգանեռուն վերջ տալու համար անհրաժեշտ է ընաջնջել ընել քրիստոնեաները։ Այս պաշտօնեաներուն ներկայ մտայնութիւնն ի նկատ առնելով, ընաւ տարակոյս չկայ թէ իրենց պաշտօնական արարքները անկողմնակալութեամբ և արդարութեամբ չեն կատարեր. այսինքն քննութիւն, դատաստանութիւն, խուզարկութիւն նայելու, և ժողովրդական զանգուածին թռուցիկ ազդեցութեամբ և խռովարարներու օժանդակութեամբ այդ պաշտօնականներուն արարքները օրէնքէն զատ սահմանին մէջ չեն մնար։ Այս տրամադրութեանց մէկ հետեւանքը պէտք է տեսնել այն իրողութեան մէջ, թէ անոնք, որ հայեր կը սպանեն և կիւրացնեն անոնց ինչքերը, չեն հետապնդուիր և մինչև իսկ երբեմն վարձատրութիւններ կը ստանան, կամ եթէ հաղուագիւտ իմն հետապնդումներու առարկայ կըլլան, միշտ անպարտ կարձակուին, մինչդեռ ձերբակալուած հայերը բանտ կը պահուին, առանց դատական քննութեան ու դատաստանի։ Այս վերջիններէն անոնք, որ նախ քան դատավարութիւն բանտարկութեան ենթարկուիլ չեն պատասխաներ իրենց ուղղուած կէնտպիրներուն, աւաղակ կը նկատուին, զինեալ այժ կը ղրկուի իրենց ետեւէն, և ամենայոռի խստութեանց կենթարկուին։ Սակայն ոչ մէկ խիղճ կրնայ ընդունիլ, թէ հայ դժբախտ ազգը, որ միշտ կը մնայ այն համոզման մէջ, թէ իր ճակատագիրը ներկայ, ինչպէս ապագայի մէջ, կապուած է օսմ. կայսրութեան ճակատագրին, և թէսամ կամ ոչ իսլամ ուրիշ ամէն տարբերակ աւելի կատարած է իր պարտականութիւնները հանդէպ հայրենիքին, ոչ մէկ խիղճ, կրնանք, կրնայ երբեք թոյլ տալ, որ այս ազգը բուռն մի՞ոկ փրկարար միջոցն է զայն ազատելու։

Հակառակ պարագային՝ էջմիածինն ինքն ալ պատասխանատու պիտի ըլլայ տիրող անիշխանութեան և եկեղեցական այս շեշտեալ անկարգապահութեան համար, որ չափազանց եղաւ այլ ևս։

Շառայլ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՋԷՆՏՐԼՄԷՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽԱՐԷՆ՝ ԿՈՂՄՏ ԱՍԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եօբելեանական յանձնաժողովի դէպքի առիթով մի բացատրութիւն

I

Ես մի պարագ ունեմ կատարելու «Մշակի» ընթերցողների և մանաւանդ հայ հասարակութեան առաջ։

Ինձ ամեն կողմից հարցնում են, թէ ինչու ես չեմ պատասխանում «Հօրիզոնի» յերիւրանքներին, յոխորտանքներին յօբելեանական յանձնաժողովի դէպքի առիթով, կամ quasi-արմատական կոչվողների քսութիւններին։

Ես սպասում էի, որ ասիական մտքի և տարազի տխրահռչակ ասպետները վերջացնեն իրանց ասելիքը, թափ տան իրանց սրտի ամբողջ մաղձը, իրանց բոլոր յերիւրանքները, փաստերի յեղաշրջումները, աղաւաղումները, որպէսզի միանգամից կարողանամ պատասխանել և մերկացնել բոլոր այն ասիական կոպտութիւնը, ստորոգութիւնը, որ ցոյց տուին ստութեան, կեղծիքի տխրահռչակ ասպետները՝ հանդէպ այն ջէնտրլմէնութեան, որ մենք ցոյց տուինք նրանց։

Ես կարծում էի, որ «Հօրիզոնը» կը հեռանի այն հայեցակէտից, թէ այժմ անտեղի է զբաղեցնել հասարակութիւնը և մամուլը ներքին վէճերով, քանի որ մեր առջև ունենք մի կենսական ազգային խնդիր, որի լուծման համար պարտաւոր ենք ամենքս լարել մեր ըոլոր համերաշխական ոյժերը ու բռնել մի ուղղութիւն, որին հետեւում էինք ամենքս մի քանի ամիսներից ի վեր, բայց, աւաղ, ապրիլի 22-ի դէպքը և այնուհետև «Հօրիզոնի» այդ առիթով գրած առաջնորդող և այլ յօդուածները եկան ապացուցանելու, որ մեր հակառակորդների համար ամեն բանից, ամեն սկզբունքից, ազգային ամեն կենսական շահերից դեր ի վերոյ են քինախնդրութեան, վրէժխնդրութեան զգացումները, նեղ կուսակցական նկատումները և շահերը։

Եւ մինչ մենք յանուն համերաշխութեան, յանուն ընդհանուր գործի, համակերպելով Մեսրոպ եպիսկոպոսի յորդորին՝ միասնաբար ոյժերով աշխատել հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և հայ տպագրութեան 400-ամեակի միացեալ յօբելեանի տօնախմբութեան և զբոցական ֆոնդի իրագործման համար, ջէնտրլմէնօրէն կատարեցանք ձեռք մեկնել մեր հակառակորդներին, հրաւիրել և նրանց գործակցութեան, նրանք, այդ հակառակորդները, ամենասնայուն կերպով խաբեցին մեզ և անօրինակ, անշիտակ միջոցների դիմեցին, որպէսզի որևէ ֆոկուսով նորից միայն իրանք ասպարէզ գան յօբելեանի խնդրում, առ երես հաւանութիւն տալով մեր պահանջներին։

Ամբողջ տարի «Մենք կասնսաս չենք գնայ» պոռացողները, ամբողջ տարի էջմիածնի հեղինակութիւնը և իրաւասութիւնը յօբելեանական հարցում ժխտողները, զբոցական ֆոնդը հերքողները, միջոցներով—անարդ ժառանգութիւն բռնապետութեան—դաշնակ դուրս ձգելի արդարութենէ և արդարադատութենէ։ Այն պարագային, որ ազգու միջոցներ ձեռք չառնուին անմիջապէս, հակազդելու համար հոգեկան և իրաց այս վիճակին և դարմանելու համար չարիքը, ոչ միայն անդարմանելի աղէտներ յառաջ պիտի գան հայ ազգին համար, այլ և իրական աղէտներ պիտի պատահին կայսրութեան համար, որով կը կարծենք թէ կացութեան դարմանն է պաշտօնատարներուն և իսլամ դանդուածին մտքէն չնջել քրիստոնէից հանդէպ անոնց ուած անմեղատ կարծիքը։ Արդ, այս նըպատակին հասնիլ կարելի է միմիայն ընդդիմանալով բացէ ի բաց կամ գաղտնի եղած չարամիտ զրպարտութիւններուն, հրամայելով խիստ միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ, որ այսպիսի արարքներով կը պատրաստեն ազէտը, վերջ տալով հարատեւարիշ և անօգուտ հետապնդումներուն, որ տեղի կունենան անոնց դէմ, և վերջապէս անոնց ներշնչելով վստահութիւն, որուն իրաւունք ունին։ Հետեւաբար, թախանձագին կը խնդրենք ձեր բարձրագաւութիւնէն՝ կուսակցութենց ուղղել խիստ հրահանգներ և հրամայել, որ անձնապէս պատասխանատու հռչակուին այն պաշտօնեաները, որ արգարութեան և օրէնքի հակառակ ընթացք կունենան և օրէնքի հակառակ արարքներ կը գործեն, այդ պաշտօնեաները յանձնել դատարանի, և արգիլել այսուհետև անոնց գործածումը պետական ծառայութեան մէջ, հրատարակել պաշտօնական զեկոյց մը, մերժելով և դատապարտելով հայերուն վրայ կազմուած սխալ կարծիքը և այս ուղղութեամբ ազնիւ խորհուրդներ տալ մամուլին։

Հաստատապէս յուսալով... և այլն։

տեսնելով որ իրանք սոսկալի ֆիասկո կրեցին, որ իրանց ծրագիրը չիրագործվեց, որ հայ ժողովուրդը իրանց ետևից չը գնաց, որ իրանք մնացին за бортомъ, և, հետևաբար, գործի գլուխ կարող է անցնել իմ նախագահութեամբ գործող յօթելեանական մանաժողովը, յանկարծ յայտարարում են իրանց պատրաստականութիւնը «Կանոսսա գնալու», Էջմիածնի հեղինակութիւնը ընդունելու, ոչ միայն զվարական ֆոնդի, այլ նոյնիսկ զրական ֆոնդի հարցում, և այդ առիթով զրական յանձնաժողովը դարձեալ լինի գործող, իսկ Հ. Առաքելեան հեռանայ ասպարէզից։ Եւ դրա համար մեր հակառակորդները, երբէք Էջմիածնի հեղինակութիւնը, նոյն իսկ զվարական ֆոնդի մասին ժխտողները, բայց այսօր դրականութիւնն ու փարիզայի տակ դնել ձգտողները, դիմեցին ուղղակի խաբէական միջոցների։

Հետևանքն այն եղաւ, որ համերաշխութիւնը և միութիւնը չը կայացաւ և ամէն մի յօթելեանական յանձնաժողով ստիպված է գործել առանձին գործել։

Բայց թէ ինչպէս կատարվեց այդ ամենը և ինչ տգեղ միջոցների դիմեցին մեր հակառակորդները, առայդ ենք կամենում բացատրել, թոյլը տալու, որ ապագայ պատմաբանը զեկավարվի միայն մեր հակառակորդների յերիւրած, յեղաշրջած և կեղծած փաստերով։ Հ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ալէքսանդրոպոլի քաղ. վարչութիւնը ժող. լուս. մինիստրութեան առաջ միջնորդութիւն է յարուցել վերակազմել տեղական առևտրական դպրոցը և գործնել միջնակարգ պոլիտեխնիկական կրթական հաստատութիւն։

◆ Պետական Դումայի մասնաժողովը հաւանութիւն է տուել Օլթիից-Լիման երկաթուղու կառուցանելու նախագծին։

◆ «Т. Л.»-ը արժանահաւատ աղբիւրներից տեղեկացել է, որ Եւլախ-Շուշի երկաթուղու հողային աշխատանքների մի մասը յանձնված է կապալառուներին։

◆ Մայիսի կէսերից քաղաքային դումայի նիստերը տեղի կունենան շաբաթը 2 անգամ։

◆ Այսօր, ուրբաթ, Գրական-Գեղագիտական Սալօնի հերթական jour fix-ը չի կայանալու, որովհետև դերասան Գ. Տէր-Դաւթեանի պատէն «Փանտազիա» այգում տրվող բանկետը կարող է տեւել շատ ուշ։

◆ Այսօր դերասան Գ. Տէր-Դաւթեանի պատէն հանդիսաւոր ճաշկերոյթի մէնիւն կազմված է սրամիտ ափօրիզմներով։ Լինելու են դեռ Թիֆլիսի քէֆ, սազանդար, դուդուկ, պարեր, մինիատիւրներ, զաւեշտ։ Տոմսակները կարելի է ձեռք բերել այսօր մինչև կէսօր Գրական-Գեղագիտական Սալօնից։

◆ Կերէդեվի դրամատիկական խումբը պատրաստվում է երկու օր իրար հետևից Թիֆլիսում ներկայացնել Բայրօնի յայտնի «Սարդանապալ» ողբերգութիւնը։

◆ Քաղաքային դումայի վերջին նիստում, վճռաբանութիւններից յետոյ ընդունվեց ձայնաւոր Խունունցի առաջարկութիւնը այն մասին, որ քաղաքային ինքնավարութիւնը առաջին հերթին կառուցանէ հոգեկան-հիւանդների ապաստարան 70 մահճակալով։ Նոյն նիստում հաստատվեց մսի սակագինը, ոչխարի մսի ֆունտը 18 կ., իսկ տաւարինը՝ 16 կ.։ Դումայի հերթական առաջիկայ նիստում քննվելու է և մինչև այլոց Աւճաբեան ջրանցքը ընդլայնելու նախագիծը, որի համար պահանջվում է 360 հազար ռուբլի։

◆ Թոքախտի դէմ Մաքառող Կովկասեան Ընկ. Վարչութիւնը որոշել է Սպիտակ Ծաղկի օրվայ հասոյթի 60%-ը յատկացնել թոքախտաւորների համար բացված բուժարաններին, որոնք ուղղվելու են այս ամառը Ցէմի՝ իբրև թոյլ կուրծք ունեցողներ։

◆ Մայիսի 13-ին Ժողովրդական Տանը երեկ. ժ. 9-ին Գ. Մէպուերվիլին ռուսերէն դասախօսութիւն է կարդալու դէպերմինիզմի (կամքի թուլութիւն) մասին։

◆ Այսօր Թրաժական դպրոցի դահլիճում կայանալու է նոյն դպրոցի աշակերտուհիների օպէրային ներկայացումը։

◆ Կովկ. Հայուհեաց Բար. Ընկ. վարչութիւնը ստացել է Ի. Ե. Փիթօյեան և Ընկ. առևտրական և նաւթարդիւնաբերական ընկերութիւնից յօգուտ իր 300 ռ.։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է ասնել քաղաքային սպանդանոցի կառավարիչ Լանգէի ծառայութեան 25-ամեակը։

◆ «Пр. Край»-ում կարդում ենք. «Քաղաքացիները նորին մեծութիւն չերնօգորական Նիկոլայ թագաւորից ստացաւ հետևեալ հեռագիրը. «Խնդրում եմ ձեզ, ձերը գերազանցութիւն, սրտագին շնորհակալ լինել Բստօվում յօգուտ իմ քաղաքի զօրքի 5300 ֆրանկ ժողովող կոմիտէային։ Նիկոլայ»։

◆ Նոյն թերթի ասելով, Նոր-Նախիջևանում հանեան կերպով ասնվել է տեղական Հովսեփեան գպրոցի վարժուհի Մ. Կարապետեանի ծառայութեան 30-ամեակը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՒԱՌ ՄԸ, ՈՐ ԿԱՐՕՏ Է ԲԱՐԵՍԷՐՆԵՐՈՒ ԱԶԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Բուլանըկ, 12 ապրիլ

Բուլանըկ-Մանազկերտի շրջանը, հակառակ իր բեղմնաւոր օդին և արգասաբեր հողին, շատ թշուառ և անկեալ վիճակ մը ունի։ Տասնեակ տարիներ չարչարուած, թալանուած, խոշտանգուած է զինքը շրջապատող քիւրդ, թիւրք, չերքէզ տարբէն ու դեռ այսօր իր ցաւի մէջ կը տապալի։

Թէ ընութեան և թէ մարդկային սոսկալի արհաւիրքներուն տակացող պատմական Հարք-Ապահունիքը այսօր կրթական և նիւթական տեսակէտով հոգեվարքի մէջ է։ Զկայ ձեռնարկութիւն մը, որ կարողանայ իր դարաւոր ցաւերը ամոքել, իր հին վէրքերուն վրայ սպեղանի մը դնել։ Մատաղ սերունդը կը փչանայ ախտներու մութ անկիւնները, երիտասարդութիւնը իր սոսկի ժամերն ի զուր տեղ կը կորսնցնէ։

Այս բոլորը նկատի ունենալով, սահմանադրութենէն յետոյ, Բուլանըկի մէջ եղան անհատներ, որոնք իրենց բոլոր ճիգն ու ջանքը թափեցին, աշխատեցան ունենալ գոնէ գր.-ընթերցարան մը։ Այսօր մասամբ նպատակը կիրագործուի։ Գր.-ընթ. բացուած է նուիրուած Սև Քարեցի Սաքօյի անմահ յիշատակին։

Հաստատութիւնը պատրաստ է թէև, սակայն գրքերու, թերթերու, պատկերներու և այլն... պակասութիւնները խիստ զգալի են։

Ուստի բոլոր լրագրողներու, գրավաճառներու, հեղինակներու և բարեսէրներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր նորաբաց գրաղ.-ընթերցարանի վրայ և կը խնդրենք, որքան կարելի է, օժանդակել իրենց նուէրներով և կանգուն պահել մեր նորաբաց հաստատութիւնը։

Քանիցս ասէթ ունեցած ենք թերթերու միջոցաւ կոչ ընել մեր հայրենակիցներուն, թէ Թիւրքիոյ զանազան մասերու մէջ և թէ Կովկաս, օժանդակելու Հարք-Ապահունիքում բացուող «Մև-Քարեցի Սաքօ» գր.-ընթերցարանին։ Մեր կոչը յուսացածին չափ արձագանգ չգտաւ, ինչպէս որ մենք կը կարծէինք։ Միմիայն որոշ չափով Կովկասում գրքեր հաւաքուեցան։

Պուլանըկցին և մասնաւորապէս կովեցին (Ռէչն է և շուկայի արհեստաւոր դասակարգի մեծամասնութիւնը) իր վերջին լումայն չէվացաւ հաստատելու հասարակական տուն մը, որ Բուլանըկ-Մանազկերտի նման մտքի ու սրտի հեռու գաւառի մը լուսաւորութեան Ջահ պիտի դառնար։

Ցանուն Հարք-Ապահունիքի թշուառ ժողովրդեան կը դիմենք բարեսէրներու ասչակցութեան և կը յուսանք, որ մեր կոչը անլսելի չպիտի մնայ։

Հարք-Ապահունիքի «Սև-Քարեցի Սաքօ» Ակումբ. Գրադարանի Վարչութիւն

Ց. Գ.—Նուէրներ ղրկել՝ Բուլանըկ, Կոմ «Սև-Քարեցի Սաքօ» գրադարանի վարչութեան։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պոլսում մի մեծ կուսակցութիւն է կազմակերպվել, որ նպատակ է դրել ոչ մի միջոցի առաջ կանգ չառնել վերստին ի գահ կոչելու Աբդիւլ-Համիդին։ Վերջինս իր հարուստ միջոցներից խոշոր գումարներով օժանդակում է յիշեալ կուսակցութեանը։ Երիտասարդ-Թիւրքերը այդ ամենին նայում են մատների արանքով։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ մայիսի 4-ին ինքնասպանութիւն է գործել այնտեղ պրինց Խայրէդդինը։

◆ Վերջին հեռագիրը յայտնում է, որ Կ. Պոլսում ինքնասպանութեան փորձ կատարած պրինց Խայրէդդինը մեռած չէ։ Բժիշկները կարողացան գնդակները հանել։ Ցոյս, կայ որ բարդութիւններ առաջ չը գան։

◆ Զաթալջայում Էնվեր-բէյին կողմնակից օֆիցէրներից մինը երեք անգամ կրակեց Էնվեր-բէյին կալանաւորող զօրահրամանատար գեներալ Ռուբ-փաշայի վրա, բայց գնդակները վրիպեցին։ Օֆիցէրը անմիջապէս յանձնվեց զինուորական-դաշտային դատարանին։

◆ Վիէննայից հեռագրում են, որ սերբ-բոլգարական ընդհարման դէպքում Աւստրիան պաշտպանելու է Բոլգարիային։

◆ Բոլգարիան և Յունաստանը համաձայնեցին իրանց միջև ծագած վէճի լուծումը յանձնել 6 մեծ պետութիւնների միջազգային դատարանին։

◆ Պատերազմի սկզբից մինչև այժմ ուղղափառութիւն են ընդունել մօտ 300,000 բոլգար, որոնք բնութեամբ դաւանափոխ էին եղած թիւրքերից զանազան ժամանակներում։

◆ Սոֆիայում տեղեկութիւն է ստացվել, որ Սալոնիկի վիլայէթում լուրջ զինված ընդհարումներ են տեղի ունենում բոլգար և յոյն զօրքերի միջև։

◆ «Nea Patris» յոյն թերթը հաղորդում է Էլէֆթէրիի դէպքի մանրամասնութիւնները։ Ցայտնի է, որ այդ վայրում ընդհարում տեղի ունեցաւ բոլգար և յոյն զօրքերի միջև։ Այժմ յիշեալ թերթը հաղորդում է, որ այդ վայրում սպանվել են 14 հոգի և 32 հոգի էլ վիրաւորվել են յոյներից, իսկ բոլգարներից սպանվել են 300 հոգի։ Վիրաւորների թիւը բոլգարներից շատ մեծ է։ Տեղի ունեցած դէպքը մեծ ցաւ է պատճառել ինչպէս յոյն, նոյնպէս և բոլգար կառավարութիւններին։ Տխուր դէպքից յետոյ յիշեալ երկու կառավարութիւնների նախաձեռնութեամբ անմիջապէս կազմվել է միջազգային մի յանձնաժողով, որը պիտի որոշէ նորերս գրաւած յոյն-բոլգարական տեղերի սահմանները։

◆ Ռուսաց դիպլոմատիան հաստատ տեղեկութիւններ ունի, որ բոլգարները լարված յարաբերութիւնները կը վերջանան պատերազմով։ Որպէսզի եղբայրասպան կռիւի առաջը կարելի լինի առնել, Բալկան է մեկնում Գուչկովը, որը դուցէ կարող լինի իր ազդեցութիւնը դործ դնել գաշնակից պետական գործիչների վրա։

◆ Էսադ-փաշան նորից մտադիր է կազմակերպել ժամ. կառավարութիւն Ալբանիայում։ Սկիւտարում յայտարարված է պաշարողական դրութիւն։ Աւստրիան և Իտալիան 2-ական ռազմանաւ են ուղարկել Դուրացցո՝ Էսադ-փաշայի գործելակերպին հետևելու համար։

◆ Մայիսի 9-ին լրացաւ աշխարհահռչակ երաժշտագէտ Ռիխարդ Վագնէրի ծննդեան 100-ամեակը, որի առիթով բոլոր ազգութիւնների մամուլը նուիրեցին ընդարձակ յօդուածներ հանճարեղ արուեստագէտի յիշատակին։

◆ Մոսկվայում մամուլը և հասարակութիւնը ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին աքսորից 7 տարի յետոյ վերադարձած բանաստեղծ Բալմոնտին։

◆ Բերլինում միապետները վերջնականապէս լուծելու են բալկանեան հարցը։

◆ «Рѣчь»-ի ասելով, ժող. լուս. մինիստրութիւնը կարգադրել է համալսարանները ընդունել նաև հրէաների, սակայն, անպայման, վիճակով։

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրները մի տարօրինակ լուր են հաղորդում, որ մամուլի օրինագծի մէջ ամենաեռանդուն մասնակցութիւն ցոյց է տուել Պուրիշկեվիչը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը։ (Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—**Սրագ գնացքը** № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բաքու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ **Պուսատար գնացքը** № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բաքու 3 ժ. 31 ր. ցերեկ։ **Մարդատար գնացքը** № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ. Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բաքու 7 ժ. 53 ր. առ.։ **Խառն գնացքը** № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցերեկ., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցերեկ., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բաքու 7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄԻ.—**Պուսատար գնացքը** № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլօվո 1 ժ. 56 ր. ցերեկ., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ **Մարդատար գնացքը** № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվո 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.։ **Մարդատար գնացքը** № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվո 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.։ **Խառն գնացքը** № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվո 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.։

ՋԻՒԼՅԱՆ-ԵՐԵՒԱՆ.—**Պուսատար գնացքը** № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցերեկ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրօպոլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (առանց երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցերեկ.։ **Մարդ.-ապրանքատար գնացքը** № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոնները)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպոլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12ժ. 10 ր. ցերեկ., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցերեկ., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցերեկ.։ **Մարդատար-ապրանքատար գնացքը** № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպոլ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցերեկ.։

ԲՈՐԺՈՄԻ.—**Մարդատար գնացքը** № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Ֆօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բօրժոմ 9 ժ. 31 ր. ցերեկ.։ **Մարդատար** № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցերեկ., հասնում է Ֆօրի 5 ժ. 59 ր. ցերեկ., Բօրժոմ 1 ժ. 2 ր. երեկ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—**Սրագ գնացքը** № 5—9 ժ. 35 ր. եր. **Պուսատար գնացքը** № 3—9 ժ. 1 ր. առ.։ **Մարդատար գնացքը** № 7—3 ժ. 53 ր. ցերեկ.։ **Խառն գնացքը** № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—**Պուսատար գնացքը** № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.։ **Մարդատար գնացքը** № 8—5 ժ. 54 ր. ցերեկ.։ **Մարդատար գնացքը** № 10—8 ժ. 40 ր. առ.։ **Խառն գնացքը** № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.։

ՋԻՒԼՅԱՆ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—**Պուսատար գնացքը** № 4Ц/3—7 ժ. 32 ր. եր.։ **Մարդ.-ապրանքատար գնացքը** № 26/25—(II և III կարգի վագոնները)—10 ժ. 50 ր. առ.։ **Մարդ.-ապրանքատար գնացքը** № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—**Մարդատար գնացքը** № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.։ **Մարդատար գնացքը** № 19/20—7 ժ. 38 ր. առ.։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Մշակի" խմբագրատունը վաճառվում են

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1) Հատորակութեան Նեցուկները, Հ. Իրէնի, թարգ. Լ. Բարայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էպիզ դաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Ծշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Ա.. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիրը վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։

Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ", Тифлисъ.
(4) 10—2

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻՑ ԶՈՒՐԿ

Մի հայ երիտասարդ,

որ քիչ ակար է և կարիք ունի կազդուրվելու, խնդրում է բարերար անձերին, որոնք պատրաստվում են որևէ ամարանոց գնալու, իրան էլ տանել իրանց հետ, որի փոխարէն ինքն պատրաստակամ է կատարել դուռուր աշխատանքներ կամ պարապել հայրենից փոքր երեխաների հետ։ Հասցէն՝ Մուխրանեան փողոց, № 36, տուն Գոգինովի. հարցնել Տարախչեանին։ 364. 1—1

Հոյս տեսաւ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՍԻՐՈՑ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՍԳԱՒՈՐ ԵՐԳԻՉՔ

Գինն է 15 կօպ.

Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։
հ. կ. 348. 6—2

Զրի դեղատոմսն արեց այդ:

ՏԱՆՋԱՆՔՆԵՐՍ, ՈՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ ԷԻՆ 20 ՏԱՐԻ, ԱՆՀԵՏԱՑԱՆ ՄԻ ԳԻՇԵՐՎԱԾ ՄԷՋ.

Եթէ որևէ մէկը ինձ ասէր, որ կարելի է շատ շուտով ապաքինվել քրոնիկական ցաւերից, ես չէի հաւատայ։ Ամբողջ 20 տարի անընդհատ ես տանջվել եմ ամենասոսկալի իշխանից և բնդհանուր ըէվմատիզմից։ Շատ անգամ ցաւերս միանգամայն անտանելի էին դառնում։ Այդ բոլոր ցաւերից ես բժշկվեցի Նոյնիսկ ձրի դեղատոմսի, որը ես մեծ ուրախութեամբ կը տամ իւրաքանչիւրին։ Մաէք մօտակայ դեղատունը կամ դեղավաճառանոցը և գնէք 60 գրան Ռէֆալգօլ Նոր 12 տաբլէտկաներում։ Ընդունէք երկու տաբլէտկա միանգամից, իսկ գրանից յետոյ իւրաքանչիւր ժամը մի տաբլէտկա, մինչև որ ցաւերը անցնեն։ Իմ բժիշկը ասում է, որ այդ միջոցը նոյնպէս արագ ներգործում է գօնոկոտեղում ունեցած ցաւերի,նեֆրալգիայի, գլխացաւի, նեֆրիտի ժամանակ և այլն։ Պատահել է ինձ տեսնել ամենաթանկ ինֆլուենցայի դէպք, որը բուժվել է 24 ժամվայ ընթացքում։ Ես գիտեմ, որ այդ հրաշագործ միջոցը գործադրվում է Եւրոպայի ամենակու հիւանդանոցներում։ Նրա գլխաւոր առաւելութիւնը լայնում է նրանում, որ միանգամայն անվնասակար է։

Ուսուցիչ Միխայիլ Լերիվով
(П. 68250) (№ 6)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-ի եւ «914»-ի ներսրսկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Դ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մաշու, վներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկատաս.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՅԷՐ-ԳԻՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Օ. Վ. ԴԷԼՎՈՍԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—7 ժ մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։
Վճարը 50 կ.։ Հրաւէրները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Ռ. Նաւասարդեան աց
1. 0—49

Ամարային 3-ամեայ դասընթացքներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ-ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ԵՒ ՀՕԴԵՒՈՐ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Գաւառական ուսուցչ.-վարժուհ., դպրոցների և խմբապետների համար)։

1) Հայկ. և եւրոպական ձայնագր. արուեստի բոլոր հիմնական կանոնները հիմնատարպէս։
2) Եղանակ (մեթոդիկա) հոգ. ժողովրդ. և մանկական երգեցողութեան ուսուցման։
3) Քառաձայն պատարագի երգեցողութիւն Մ. Եկիալանի։
4) Մեր ութ ձայն շարականներն ու մեղեդիները։
5) Ասմունքն (Արևելեան) ութ և եւրոպական 2 գլխաւոր եղանակների ելևէջների կազմութեան մասին լիակատար տեղեկութիւններ։

Հասցէն՝ Բալախանի—Զաբրատ, տ. № 131. հեռագրով՝ Բալախանի, Ղ. ք. Ցովսէփեան
(կ.) 370. 2—1

Թիֆլիսի Վաճառականական Ընկերութեան հիմնած ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ

յայտարարում է, որ նորեկների ընդունելութեան քննութիւնները պատրաստական I, II և III դասարանների համար նշանակված են մայիսի 29-ին։

Սատրին (այբբենական) բաժանումներն ընդունվում են 7—8 տարեկան երեխաներ առանց քննութիւնների։ (օ.մ.) 360. 2—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է Թիֆլիսի և Բագուի գրավաճառանոցներում

„ՍՈՒՍԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"

ազգային լիակատար ԵՐԳԱՐԱՆԻ 10-րդ տպագրութիւնը, բաղկացած 344 մեծադիր երեսներից, բարեխոխված և ճոխացված։ «Սուսակի» ներկայ տպագրութեան մէջ, բացի յայտներից, բարեխոխված և ճոխացված։ «Սուսակի» ներկայ տպագրութեան մէջ, բացի յայտներից, բարեխոխված և ճոխացված։ «Սուսակի» ներկայ տպագրութեան մէջ, բացի յայտներից, գործածական երգերից և բանաստեղծութիւններից, լոյս են տեսել, բաւական թուով, և նոր երգեր, և՛ բանաստեղծութիւններ։ Գինն է՝ ճանապարհածախսով՝ 1 ռ. 20 կ.։ Ցանկացողները դիմում են և՛ Բագու, «Սուսակի» հրատարակչին, հետևեալ հասցէով. Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку.

Գրքի շապիկը զարդարված է մի գեղեցիկ նկարով։
օ. մ. 353. 3—3

ԹԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԵՂԷՆՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ

Իսմեանի Ի. Ս. Պօնդոյեվի

Թիֆլիս, Ելիզավետին. փ. № 164, անկիւն Բակինսկայա փ.։ Տէլէֆօն № 10—93.

ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ ԿԱՆ

ՑԵՄԵՆՏ ԵՐԿԱԹԷ ԳԵՐԱՆՆԵՐ

ԵՐԿԱԹ—անկիւնի, կամարաձի, բիֆլէնոյ, տանիքի՝ սև և ցինկով պատած։ ԱՄՍԱՏ սրբոնեան։ ԳՈՒԴՐՕՆ, կրակի դիմացող ադիւս և կաւ։ Շինութեան և փուչ ԱԴԻՒՍ, ԿԴՄԻՆՏՐ մարսէյլեան տեսակի և այլ տարակ։ Ադիւսի սիփակ։ գործարան Թիֆլիսում։ Ամեն տեսակ շինարարական նիւթեղէն։ համար տրված պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ։
(ու.) 7. 30—20

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎ ԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐԲԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրոշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշդօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կատարել մեկ տալ, կամ բրոշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՁԱՅՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՑՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳԵՆԵՐՈՎ։

ՏԷԼԷՖՕՆ № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный